

دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی و دبیر علمی همایش

مطالعات افریقا به عنوان معاون پژوهشی چندسالی را در خدمت عزیزان فعالیت داشته‌ام. توفیق این را داشته‌ام که عضو هیات موسس و چندین دوره هیات مدیره انجمن ژئوپلیتیک ایران باشم و البته الان هم تا آذر ۱۳۹۹ به عنوان عضو هیات مدیره مشغول به همکاری با اعضای محترم هیات مدیره هستم. همچنین ریاست انجمن ژئوپلیتیک شعبه خراسان رضوی از سال ۹۰ تا ۹۶ را هم به عهده داشتیم، چند سالی هست که مجله علمی- پژوهشی، پژوهش‌های جغرافیای سیاسی را هم راه اندازی کردیم با مدیر مسئولی بنده و سردبیری آقای دکتر قالیباف. توفیق بود دوسالی را هم رئیس مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی شهر مشهد باشم؛ از اسفند ۱۳۹۴ تا آبان ۱۳۹۶. معاونت اداری و مالی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد از سال ۸۷ تا ۹۴ البته همزمان معاونت فرهنگی رو هم به عهده داشتیم، مدیریت گروه جغرافیا از سال ۹۴ تا ۹۶ و مشاور در شورای عالی امنیت ملی در ۸۴ تا ۸۵. اما در ارتباط با بحث همایش‌ها توفیق داشته‌ام که در حدود ۱۷ همایش در سطح بین‌المللی و ملی به‌عنوان دبیر علمی یا دبیر اجرایی در خدمت عزیزان باشم از جمله: دبیر اجرایی همایش بین‌المللی روابط ایران و آفریقا در دانشگاه تربیت مدرس در سال ۱۳۸۲، دبیر همایش ملی بازنگاری در روابط ایران و کشورهای آسیای مرکزی در سال ۸۹ در دانشگاه فردوسی مشهد، دبیری ۷ دوره از همایش‌ها یا بهتر است بگویم کنفرانس‌های برنامه ریزی و مدیریت شهری از سال ۹۰ تا ۹۶ در دانشگاه فردوسی مشهد که البته تا دوره هفتم، سطح آن ملی بود و از دوره هشتم سطح آن بین‌المللی شد، دبیرکنگره ششم انجمن ژئوپلیتیک ایران تحت عنوان پدافند غیرعامل در سال ۱۳۹۲ در دانشگاه فردوسی مشهد و آخرین همایش که به آن اشاره می‌کنم دبیری همایش "ابعد نظری و کاربردی توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی با رویکرد آمایشی" می‌باشد.

و سوالی که در خصوص سخنی با نویسندگان و شرکت کنندگان گرامی هست؛ باید عرض کنم که از ماموریت‌های اصلی و وظایف و رسالت‌های اصلی جغرافیای سیاسی،

همایش علمی "ابعد نظری و کاربردی توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی با رویکرد آمایشی" که در آبان ماه ۱۳۹۹ برگزار خواهد شد دارای اهداف نظری و کاربردی و چشم اندازهای اجرایی مهمی می‌باشد. برای تبیین بیشتر این موضوع با جناب آقای دکتر هادی اعظمی دبیر علمی همایش به گفتگو نشستیم؛ تا از اهداف و ضرورت برگزاری این همایش باخبر شویم.

❖ **باسلام و عرض احترام خدمت دکتر هادی اعظمی با آرزوی سلامتی برای شما استاد بزرگوار در ابتدا از شما می‌خواهیم از سوابق اجرایی خود در همایش‌ها برای ما صحبت کنید و به عنوان دبیر علمی چه سخنی برای نویسندگان و شرکت کنندگان گرامی دارید.**

بسم الله الرحمن الرحيم، خیلی ممنون از وقتی که گذاشتید برای مصاحبه در خصوص برگزاری همایش ابعاد نظری و کاربردی توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی با رویکرد آمایشی. برای پاسخ به سوال شما در خصوص فعالیت‌های آموزشی و اجرایی به صورت مختصر باید عرض کنم که؛ بنده فارغ التحصیل جغرافیای سیاسی در مقطع دکتری از دانشگاه تربیت مدرس تهران در اسفند ۱۳۸۳ هستم. که این توفیق را داشته‌ام که از سال ۸۴ تا ۸۶ عضو هیات علمی همان دانشگاه بوده‌ام و در مرکز

هایی که اشاره شد وجود مناطق آزاد، بازارچه های مرزی، پایانه های مرزی و فضاهای جغرافیایی از این دست می-توانند جایگاه منحصر به فردی در مناطق مرزی داشته باشند.

❖ اهداف همایش ابعاد نظری و کاربردی توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی با رویکرد آمایشی چیست؟ و چه رویکردی را دنبال خواهد کرد؟ این همایش چه تفاوت هایی با همایش های مشابه خواهد داشت؟

اما اهداف برگزاری همایش را می-توان در چندین هدف خلاصه کرد:

بهره برداری از تمام ظرفیت ها به ویژه ظرفیت هایی که در فضاهای مختلف مرزی در کشورمان وجود دارد، رسیدگی به موضوع مهم و خاص تحت عنوان عدالت فضایی که در کشورمان به خوبی به اجرا درنیامده است، در شمال، شمال شرق و غرب شرایط مطلوب تری نسبت به مرکز، شرق و جنوب و جنوب شرقی داریم. علی رغم ظرفیت های بالایی که در مناطق یادشده وجود دارد بنابراین عدالت جغرافیایی از اهمیت بالایی در اهداف پیش بینی شده در همایش برخوردار است.

یکی از اهداف مهم دیگر این است که به طور سنتی استان های مرزی باتوجه به محدودیت ها و تهدیدهایی که داشته اند معمولا معین استان های مرکزی بوده اند در حالی که در شرایط جدید و نگاه به بیرون و عرصه های بین-الملل باید استان های مرکزی معین و پشتیبان استان های مرزی باشند. تقویت جایگاه و منزلت ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران یکی دیگر از اهداف مهم همایش است.

تفاوت یا تفاوت هایی که این همایش نسبت به همایش دیگر دارد این است که نگاه ویژه ای به دستاوردها، خروجی ها و نتایج نظری و کاربردی در این همایش را داریم که در اختیار مسئولین بلند پایه نظام و دستگاه های اجرایی قرار داده خواهد، بیانیه حتما خواهیم داشت در کنار نتایج تحقیقات و مقالاتی که ارائه خواهد شد.

تفاوت دیگر این همایش این است که فقط اکتفا به سخنرانی ها و تبادل اطلاعات نشده است و قرار است که شرایطی محیا بشود که بجز حضور در یک محیط

سازماندهی سیاسی فضا و موضوعاتی از این دست هست. و رابطه ای که موضوع سازماندهی سیاسی فضا با آمایش سرزمین پیدا می-کند به عنوان یکی از موضوعات مهم برای توسعه و پیشرفت مناطق مختلف جغرافیایی در کشور عزیزمان ایران است. مرز و مناطق مرزی علی رغم اینکه تهدیدات و نقاط ضعف فراوانی را در دوره های مختلف تاریخی و همچنین الان دارا است ولی موضوعی است که گذشته از بحث های امنیتی که باید به آن پرداخته شود اما بانگاه فرصت محور خیلی کم به موضوع نگریسته شده است بنابراین باید ما به فکر ایجاد فرصت در مناطق مرزی باشیم و تهدیدات رو به حداقل برسانیم.

باتوجه به ظرفیت های متعدد انسانی، طبیعی، معدنی و گردشگری و حوزه های مختلف در مناطق مرزی وجود دارد می-توانند جایگاه خیلی ویژه و منحصر به فردی در ارتقا موقعیت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران داشته باشند. وقتی یکی از ویژگی های مهم ایران را داشتن ویژگی گذرگاهی و کوریجوری می-دانیم بنابراین مرزها نقاط و دریچه های ورود این گذرگاه ها و کوریجورها می-توانند باشند. مرزها مهم هستند و همسایگان نیز برای ما مهم تر. در هر گونه شرایط خاص تاریخی و جغرافیایی که برای ما بوجود آمده است با این رویکرد می-توانیم بگوییم که مناطق مرزی به عنوان دروازه های ورود به دنیای بیرون از فرصت های متعدد و فراوانی برای جمهوری اسلامی ایران برخوردار هستند که از آنها بشدت غفلت شده است به ویژه در شرایط خاص و حادی مثل چندماه گذشته که ما بجز بحث تحریم ها و مسائل سیاسی با موضوعی تحت عنوان کووید ۱۹ یا همان بیماری کرونا مواجه بوده ایم. بنابراین در شرایط سخت و دشوار به عنوان تنفس گاهی مناطق مرزی محسوب می شوند. برای جمهوری اسلامی ایران با این رویکرد باید اشاره بکنیم که یکی از مرتبط ترین موضوعات در جغرافیای سیاسی که باید مورد مطالعه قرار گیرد موضوع رسیدگی و شناخت هرچه بیشتر و به فعل درآوردن شرایط بالقوه مناطق مرزی است که می-تواند جایگاه به شدت رفیعی در توسعه و امنیت پایدار کشور جمهوری اسلامی ایران داشته باشد، گذشته از ظرفیت-

تائیری بر تحقیقات علمی خواهند داشت؟ و آیا این چنین برنامه‌هایی بتاسیل برقراری پیوند میان دانشگاهیان، مرزبانان و مرزنشینان را خواهند داشت؟

همانطور که اشاره شد حضور در منطقه مرزی سرخس به این دلیل هست که یکی از مهم‌ترین مناطق در شرق کشور محسوب می‌شود که ارتباط ایران را به مجموعه کشورهای آسیا مرکزی و شانگ‌های و آن سوتر به چین مرتبط خواهد کرد و نقش و جایگاه مهمی خواهد داشت. حضور سازمان‌های استراتژیک همچون پالایش گاز شهید هاشمی نژاد خانگیران منطقه ویژه اقتصادی سرخس و سایر موارد از جمله سد دوستی، و آثار دیگری در حوزه گردشگری از جمله پل خاتون، دریاچه بزنگان و سایر فرصت‌های گردشگری در مناطق مرزی می‌تواند جذابیت‌های همایش را بالاتر ببرد. بنابراین حضور در شهرستان سرخس که نیمی از زمان همایش به خود اختصاص خواهد داد گذشته از معرفی و در اختیار قرار دادن ابعاد نظری توسط دانشگاهیان، معرفی دستگاه‌های فعال مثل شرکت پالایش گاز خانگیران، منطقه ویژه اقتصادی، مرزبانی، کمیته امداد، بنیاد مستضعفان، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام(ره) یا همان بنیاد برکت، نیروهای مسلح از جمله قرارگاه پیشرفت و آبادانی، معین‌های اقتصادی می‌توانند تجارب خیلی خوبی را در اختیار دستگاهها و دانشگاهیان قرار دهد تا جایی که زمان اجازه بدهد بازدید از اقدامات انجام شده در دستور کار همایش قرار دارد و ضمن اینکه پیوند دادن مطالعات آکادمیک با مسائل اجرایی در قالب این بازدیدها هم به خوبی ملموس خواهد بود.

❖ محورهای اصلی این همایش چیست و برچه اساسی انتخاب شده اند؟ آیا محور ویژه ای هم در نظر گرفته اید؟ اگر بلی بیشتر برایمان از این محور سخن بگوئید؟

در خصوص محورها هم در قالب کمیته علمی که تشکیل شد و مشورت‌هایی که اتفاق افتاد، بُعد و محور که از ابعاد و محورهای مهم مورد مطالعه در مناطق مرزی هست انتخاب شد و در سایت و پوستر و ابزارها مختلف اطلاع رسانی قرار داده شده که ان شالله شاهد ارسال مقالات در

دانشگاهی آن هم دانشگاه فردوسی مشهد و ارائه سخنرانان کلیدی و مقالات واصل شده به دبیرخانه همایش، بخش قابل توجه ای از زمان همایش را در یکی از مناطق مهم مرزی شهرستان سرخس که از اهمیت و جایگاه ژئوپلیتیک هم برخوردار است، باتوجه به شرایط حال و آینده بین الملل، حضور پیدا خواهیم کرد اگر شرایط اجازه بدهد و ترکیبی خواهد بود از همایش علمی و آکادمیک و تجاربی که در آن مناطق مرزی و اقداماتی که توسط دستگاه اجرایی برای توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی را معرفی خواهد شد. از تفاوت‌های دیگر این همایش این است که تلاش شده است دستگاه‌های اجرایی و متولی در مناطق مرزی در کنار دانشگاهیان در کنارهم قرار بگیرند و نسبت به تبادل نظر و به اشتراک گذاشتن تجارب نظری و کاربردی برای همدیگر بهره ببرند.

معرفی قابلیت‌های جغرافیای سیاسی برای موضوع مدیریت بهینه سیاسی فضا و کشور داری باتوجه به ظرفیت‌های مناطق مرزی و بهره مندی از موهبت‌های مناطق مرزی از اهداف دیگر همایش محسوب می‌شود. هماهنگی بیشتر در مدیریت جامع مناطق مرزی از دیگر اهداف مهم همایش است که از چالش‌های اصلی مناطق مرزی به حساب می‌آید.

پیوند دانشگاه با جامعه و دستگاه‌های اجرایی از دیگر اهداف مهم است تا آنجایی این هدف مهم است که ترکیبی از حضور دانشگاهیان و جامعه آکادمیک و مسئولین و مدیران اجرایی در همایش پیش بینی شده است. در مجموع می‌شود گفت حرکت به سمت تدوین چارچوب‌های نظری و کاربردی آن هم بارویکرد آمایشی برای بهبود کمی و کیفی، سیاست‌گذاری‌ها، نظم بخشیدن به تصمیمات سیاسی و تدوین برنامه‌های توسعه مناطق مرزی نیازمند عزمی جدی و تدبیر توسط متخصصان دانشگاهی و مسئولین اجرایی می‌باشد که از اهداف مهم بشمار می‌رود.

❖ یکی از برنامه های اصلی همایش گردش علمی به سرخس می باشد، می‌توانید بیشتر درباره این برنامه و اهداف آن توضیح دهید؟ گردش به مناطق مرزی چه

مردان نسبت به توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی اقدام
بکنند تا شاهد آمایش و توسعه این مناطق باشیم.

**❖ در حال حاضر در شرایط خاص قرار داریم و جهان تحت
تأثیر شیوع بیماری کووید ۱۹ می باشد، شما اثر این
بیماری بر مرزها و کارکردشان را چطور ارزیابی می-
کنید؟ و چه نوع مدیریتی را در این شرایط کارا تر می
دانید؟**

شما سوال فرمودید که باتوجه به شرایطی که مناطق
مرزی دارند بیماری کووید ۱۹ یا همان کرونا چه شرایطی را
برای مناطق مرزی بوجود آورده است و چه اقداماتی باید
بشود، فرقی نمی کند این معضل و چالش کل جهان را
درگیر خود کرده است مناطق مرزی و غیر مرزی نمی-
شناسد، افراد ثروتمند و محروم و کم بزاعت را نمی شناسد
و رفتار آن با همه یکسان است. مقابله با این بیماری هم
همینطور پروتکل هایی که موجود هست از جمله فاصله
اجتماعی، رعایت بهداشت فردی از جمله زدن ماسک و
ضد عفونی کردن و شستشوی مرتبط دست ها و صورت
فرقی نمی کند برا هر کدام از ما، تفاوتی که بین مناطق
مرزی و غیر مرزی وجود دارد این است که مناطق مرزی
معمولا از شرایط محرومیت بالاتری برخوردارند و تامین
این مایحتاج حداقلی برای رعایت پروتکل های بهداشتی
برای آن ها سخت تر از سایر مناطق است بنابراین عدالت و
انصاف حکم می کند که مناطق مرزی و محروم تر توجه
بیشتری توسط دولت مردان بشود و رسیدگی بیشتری
اتفاق بی افتد تا ما شاهد شیوع بیشتر این بیماری نباشیم.
به ویژه اینکه در این مناطق بیمارستان ها، درمانگاه ها و
مراکز امدادی و بهداشتی کمتر وجود دارد و شرایط را
سخت تر و حادثر هم خواهد کرد به همین دلیل فکر می-
کنم محروم بودن این مناطق حکم می کند که توجه
بیشتری بشود و اقدامات جهانی و مدیریت جهانی را
بر اساس روش های علمی کارآمد هم در مناطق مرزی پیاده
سازی بشود.

**❖ و به عنوان سوال آخر؛ باتوجه به شیوع بیماری کرونا و
برهم خوردن نظم برگزاری همایش های علمی لطفا
بگوید همایش در چه زمانی و چگونه برگزار خواهد**

این ده بُعد مرتبط با مرز خواهیم بود. این ابعاد دهگانه
عبارت اند از: دفاعی-امنیتی، سرزمینی-محیطی،
ژئوپلیتیکی، فناورانه، اقتصادی، سیاسی-حاکمیتی،
فرهنگی-اجتماعی، کارگزاران و بازیگران، نهادی-ساختاری
، تاریخی-حقوقی-هویتی .

**❖ مهم ترین چالش های مناطق مرزی ایران در حال حاضر
از دیدگاه شما چیست؟ و چگونه این همایش می تواند
در راستای حل این چالش کاربری عمل نماید؟**

البته که متأسفانه چالش های فراوانی را در مناطق شاهد
هستیم اما شاید مهم ترین آن عدم یکپارچگی و هماهنگی
در مدیریت مناطق مرزی، ساختار جامع مدیریت مرزی
موضوعی هست که از خلا و نبود آن در مناطق مرزی
ساکنین آنجا رنج می برند. در این راستا هم سفارشات به
صاحب نظرانی داده شده است که ان شاء الله در حوزه
ساختار مدیریت جامع مناطق مرزی ارائه مقاله و سخنرانی
داشته باشیم که حتما از نقطه نظرات آنها استفاده خواهیم
کرد. در کنار این بحث عدم یکپارچگی، دوری از مرکز و
کم توجهی به آنها که باز هم یک موضوع مدیریتی می تواند
باشد علی رغم اهمیتی که این مناطق دارند از موضوعات
مهمی هست که در مناطق مرزی ما شاهد آن هستیم.

**❖ باتوجه به اینکه رویکرد همایش، رویکرد مبتنی بر
آمایش می باشد، از نظر شما این رویکرد تا چه اندازه
در توسعه مناطق مرزی و امنیت این مناطق موثر می
باشد؟**

با این نگاه ما حتما باید در قالب همایش های که مرتبط با
مناطق مرزی هستند نسبت به شناسایی نقاط قوت و
ضعف، فرصت و تهدید اقدام کنیم به ویژه مزیت های
رقابتی و مزیت های نسبی که در مناطق مرزی وجود دارد.
که این مزیت ها ان شاء الله باید بارورتر بشوند و بتوانند کمک
شایان توجه ای را به توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی
داشته باشند، فعال کردن بخش خصوصی و دیدن مردم و
جایگاه مردم در تصمیم گیری ها و تصمیم سازی ها و نقش
آفرینی های آن ها از موضوعات مهم تلقی می شود در
مناطق مرزی باید مردم پای کار باشند و پایه پای دولت

شد؟ آیا امکان برگزاری مجازی همایش وجود دارد؟ و از نظر شما مزایا و معایب برگزاری همایش بصورت مجازی چیست؟

و اما اینکه این بیماری چه تاثیری گذاشت یک مرحله باعث شد که ما تاریخ همایش را از ۷ تا ۹ خرداد ۱۳۹۹ به ۷ تا ۹ آبان ۱۳۹۹ به تاخیر بیندازیم. این تاریخ هوشمندانه توسط کمیته راهبردی همایش، باتوجه به اینکه ۸ آبان روز پدافند غیرعامل است، انتخاب شده است. البته امیدوارم شرایط اجازه بدهد در موعد مقرر آن هم به طور حضوری با شرایطی که اشاره شد همایش را برگزار بکنیم ولی اگر باتوجه به نظرات تخصصی ستاد ملی مقابله با کرونا ناچار بشویم مجدد به تعویق بیاندازیم یا مجازی برگزار کنیم حتما در شهریورماه به سمع و نظر علاقمندان و شرکت کنندگان در همایش انشالله خواهد رسید.

در انتها باید اضافه کنم که طبیعتا با برنامه ریزی ها و هماهنگی هایی که انجام شده شرایط اگر محیا باشد و همایش حضوری برگزار بشود قطعاً برکت و ثمرات بهتر و بیشتری خواهد داشت ولی اگر نشد دبیرخانه و کمیته اجرایی شرایط محیا کرده اند که به شکل و سبک غیر حضوری برگزار شود و از ابزارهای مدرن برای استفاده حداکثری علاقمندان و شرکت کنندگان در همایش فراهم بشود که بتوانیم در خدمت عزیزان باشیم.

باتشکر فراوان از جناب آقای دکتر هادی اعظمی از
وقتی که برای پاسخ گویی به سوالات قرار دادند.